

Hagyományhű merészség Falusi Márton: *Halálos szótövek kertje*, Előretolt Helyőrség, 2017.

„Már ideje volt” – villant belém első gondolatként, amikor idén februárban kézhez kaptam Falusi Márton új, sorrendben ötödik verseskötényét. Igen, ideje jött a friss kötetnek, mert Falusi előző versgyűjteménye, az *Albérleti fordulónap* 2013-ban látott napvilágot; azóta „csak” egy művészetelméleti tanulmányokat, illetve egy esszét tartalmazó kötetet tett le asztalunkra (az előbbi szerkesztőként, az utóbbit szerzőként). Vagyis folyamatosan, elkötelezetten dolgozik, jelen van irodalmi életünkben – ám egy költő és az ő szintén költő recenzense számára mégis a versek a legfontosabbak... Falusi munkásságának kiegyensúlyozottságát mutatja, hogy harmincöt évesen (1983-as születésű) már nyolc önálló kötetnél tart. S ha ehhez hozzávesszük az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán szerzett diplomáját, valamint a tényt, hogy egyetemista korától a Hitel folyóirat versrovatának szerkesztője, egy időben párhuzamosan a Magyar Napló szerkesztőségében is dolgozott, és különféle szakmai kuratóriumok tagja, máris érzékeljük: Falusi a negyven év alatti nemzedék egyik legtevékenyebb, megkerülhetetlen alkotója. Jelzik ezt az egyenletesen érkezett irodalmi elismerések is – a bemutatkozó verseskötetéért (*Hazáig látni*) kapott Gérecz Attila-díjtól a 2016-ban átvett József Attila-díjig.

S most itt az új termés a *halálos szótövek kertjéből*. Néhány számszerű adat sokat elárul Falusi lírájáról: a százharminc oldalas, tehát műfajában terjedelmesnek számító kötet huszonöt verset tartalmaz. Közülük a legrövidebb a két oldalon elférő *Esküvőszeton* – a többi mű átlagosan három-négy oldalon fér el, de akad nyolcoldalás szöveg is, nem egy. Vagyis a költő következetesen a hosszúversek útját járja, a nagyobb és kitartott lélegzetű opuszokban érzi otthonosan magát. Szerkesztői-olvasói emlékezetem szerint Falusinál 2010 körül ment végbe ez a „hosszabbodás”: amikor hét-nyolc évvel ezelőtt, még az Új Ember hetilap rovatvezetőjeként húsz-harminc sor terjedelmű verseket kértem tőle, nehézségbe ütköztem, és csak az előző években született darabokból válogathattam. Bizony, verseinek hosszúsága miatt a nyomtatott lapok és antológiák terén Falusi megnehezíti a saját dolgát, de ezzel – lévén maga is egy print folyóirat szerkesztője – tökéletesen

tisztában van. Például *Az év versei* antológia összeállításakor, immár 2014 óta, a korlátozott oldalszám miatt mindig csak egy Falusi-verset vehetek számításba. Apropos, *Az év versei*: mivel a gyűjtemény szerkesztőjeként – munkaköri kötelesség – a magyar nyelvű irodalmi periodikák termését ötödik éve szemlézem, apránként a *Halálos szótövek kertje* teljes versanyagát megismertem. S most erőteljes élmény, hogy a korábról ismert költemények kötetbe rendezve másképpen olvastatják magukat, esztétikailag és gondolatilag dimenzionáltabban működnek.

Megállapítható, hogy ez az új gyűjtemény nem csupán terjedelmileg, de formailag is szerves folytatása a 2013-as Falusi-kötet lírájának, amennyiben a költő továbbra is metaforikus-retorikus alapszerkezetű verseket ír. Változatlanul találó a pályatárs Nagy Gábor mondata: Falusi Márton „világutazó garabonciás, aki nem méricskéli, hanem bejárja az irodalmi hagyomány síkjait és magashegységeit, magába szívja a világtapasztalatot, amikor útra kel, hogy megértse, miről is szól az Odüsszeia”. Igen, a klasszikus formák, az időmérték, a hagyomány mély ismerete alapjellemezője ennek a költészetnek, s ezt olyan művek támasztják alá, mint a már említett *Esküvőszeton*, a *Barbárok* vagy a *Borközi rejtékút*. Utóbbi az alkaioszi verselés mives példája, íme a nyitó strófa: „Butéliádtól elpoharazgatok / édig, karéjlik borközi rejtékút, / göröngyein beléd botolhat / nyelvem, Uram, ha kegyelmed árad.” A záró szakasz pedig: „Nincs otthonom, vágy űz felelőtlenül, / midőn erős vár szirtjeiről ledől, / dögkútba vész éhünk, a hűség / ittasodik, de nem oltja szomját.”

S ha már a felelőtlenül űző vágyak kerülnek szóba... A könyvet lapozgatva szembetűnő – s ez is az állandóság érzetét nyújtja – Falusi költészetének önfeltárulkozó őszintesége. Ezt úgy is fogalmazhatjuk, hogy társadalomra hangolt, irodalomtudománnyal felvértezett világában nem vész el a költői én, a személyesség. Persze nem tudhatjuk, magánéleti utalásaiban-vallomásaiban miként keveredik a valóság a költői képzelettel... Akárhogyan is, a versek merészen élénk rajzolják az otthonkeresés, a Zuglóba költözés, egy házasság és egy válóper történetét, a testi vágyak, a szellemi és egyéb kalandozások, utazások részleteit. Mindezeknek fajsúlyos példája a kötet címadó,

Varsót és Budapestet megidéző költeménye, amely alcíme szerint *zongoraetűd két tételben*. Felütéséből megtudjuk az alaphelyzetet: „Idestova két hónapja ismerlek, / de csak háromszor / láttalak, / s most, a távolból / ugyanazok a varsói útitervek / szedik lábam, / mint nemrég a tiédet. / Szemöldöködet egyazon temérdek, / vastag filcű téridommal / húzza ki / ezerárnyú délidőnk / a Marszałkowska útjain.” Vagyis a költő a lengyel főváros legforgalmasabb sugárútján jár, méghozzá 2013 tavaszán. (Utóbbi adat nem szerepel a műben, és kizárólag onnan tudható, hogy e sorok írója szintén jelen volt azokban a napokban Varsóban.)

A körülmények felvázolása után máris az önfeltárlkozás, a testi vágyak síkjára érkezünk: „Szemed a mély alagutak / s a magasépítés / toronydaruin függeszkedik, / az enyém könnyű préda után kutat, / az elvált férfit, / kocmányon lóg, kerekedik, / fönnakad egy negyvenedik / emeleti kéjen, / mint tokjába óvatlan felrántott relaxa / – másfél órából három orgazmusra futja –, / hogy aztán megkérjjen / a középkorú luxuskurva, / rábökve egy új óvszerestaszakra, / bukjon-e még rám, vagy hagyja abba”... Sietve ismételjük: egy költői szöveg esetében nem tudható, miként keveredik benne a valóság és a fikció. Mindazonáltal, az örömlánnyal hancúrozás szókimondó megjelenítése ritka a magyar költészetben, pedig Balassi Bálinttól Vörösmartyn át Kosztolányiig számos költőnek volt hozzá személyes élményanyaga – hogy kortárs költészetünkben diplomatikusan egyetlen nevet se említsünk. Leginkább a zólyomi Casanova, azaz Balassi lírájában található részleteit a pénzért vett kéjnek, jelesül egy bécsi bordélyházat s annak két „alkalmazottját”, Annamáriát és Zsuzsannát, máshol pedig egy lengyel citerás lánnyal töltött mámoros estét. Persze, érvként mondhatja valaki: Balassi könynyebben verselt erről, mert a XVI. században ezt az életmódot nem övezte különösebb prudéria – jóllehet Balassi mulatozásai miatt a selmecbányai nyárspolgárok mélységesen felháborodtak, vagy talán csak irigykedtek... Négy száz évvel később Faludy György nem szégyellt kendőzetlenül verselni prostituáltakkal töltött éjszakáiról, ám Faludy fesztelen, olykor tudatosan polgárpukkasztó attitűdjétől ez korántsem idegen. Akárhogyan is, ha a téma úgy kívánja, Faludyhoz hasonlóan Falusi is megsüvegelendő bátorsággal vállalja a személyesség kockázatát.

Az iménti, kissé hosszabbra nyúlt fejtegetés ellenére senki ne gondolja, hogy ez az új kötet valamiféle erotomán költészet, még kevésbé pornográf. Tematikailag kimondottan sokszínű és sokrétű, akárcsak formailag. Találunk benne szonettfüzért (*Költőzködés*), négysoros strófákból álló verseket (pl. *Fekszed ágyamat; Bűdösbogár a díszcsilin; Pozsonyban és Bécsben egyaránt a pincér*), ötsoros strófákat (pl. *Kötött pályán*), egyetlen szövegtestből vagy több tételből álló, változatos lüktetésű műveket, illetve időmértékes darabokat, mint a már idézett *Borközi rejtekút*. Olvasói benyomásunk, hogy nagyobb hangsúly esik a metrumra, mint a rímekre, bár utóbbiakból is találni szép számmal: az értelemszerűen rímes szonettfüzér mellett a *Fekszed ágyamat* kereszttrimes strófákkal, a kötetet záró *Ha nincs több* félrímes sorokkal építkeznek. E rímek biztos mesterségbeli tudásról és ötletességről (perbéli – Bercsényi; biggyeszti – kispesti; Révfülöp – szédülök) tanúskodnak.

Falusi ebben a verseskötetében is szívesen játszat egymásra jelentésrétegeket és asszociációs mezőket – ezt köznapian, az olvasó szemszögéből úgy is kifejezhetjük, hogy versei áttételesek, szándékoltan „bonyolultak”. A költő nyíltan vallja: részéről ez a szerkesztésmód kezdettől tudatos. Szívesen „csavar” egyet versei tartalmán, mert nem szándéka direkt üzeneteket közvetíteni. Inkább arra törekszik, hogy a megfigyelt-felgöngyölítés munkájában egyfajta társalkotóvá avassa olvasóját, s ez akár közös szellemi játéknak is tekinthető. Költészetében minderre seregnyi példát találunk – közülük a már hivatkozott *Pozsonyban és Bécsben egyaránt a pincér* hat sorát idézzük: „A Rathaus huszonnegyedik ablakán / hasra esik a fény, az üveges tót / hanyatt, nyelvébe botlik s magyarra vált, / jobb lábat ballal, így sasszézva ellóg // a rendelés elől, hasztalan intünk. / Főurak vircsaftolnak.” A Rathaus a bécsi Városháza, az „üveges tót” Pozsonyra utal; az ablakon tükröződő fény hasra eséséből asszociálhatunk az „úgy hiányzik, mint üveges tótnak a hanyatt esés” szólásmondásra; a nyelvhasználatra vonatkozó „vált” ige a lábak említésével átvezet a sasszézásra, s még tovább is boncolgathatnánk az idézetet. Ugyanakkor a nyilatkozataiban Falusi időről időre óva int költészetének túlszichologizált értelmezésétől. E ponton a költészet mibenlétének és küldetésének olyan kérdéseire érkezünk, amelyek túlnyúlnak egy recenzió keretén.

Zsille Gábor